

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
Кафедра політології і державного управління**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан факультету суспільних наук
/ Остапець Ю.О. /
«28» червня 2024 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ ПОЛІТИКИ**

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	052 Політологія
Освітня програма	Політологія
Статус дисципліни	Обов'язкова
Мова навчання	Українська

Ужгород 2024

Робоча програма навчальної дисципліни «**Загальна теорія політики**» для здобувачів вищої освіти галузі знань **05 Соціальні та поведінкові науки** спеціальності **052 Політологія** освітньої програми «**Політологія**».

Розробник: Ключкович А.Ю., доцент, доктор політичних наук, завідувач кафедри політології і державного управління

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні
кафедри політології і державного управління

протокол № 10 від «27» червня 2024 р.

Завідувач кафедри Ключкович А.Ю.

Схвалено науково-методичною комісією **факультету суспільних наук**

протокол № 8 від «27» червня 2024 р.

Голова науково-методичної комісії Попадич О.О.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 6	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 180	2-ий	2-ий
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин: для денної форми навчання: 5,5 аудиторних – 72 самостійної роботи студента – 78	2-ий	2-ий
	Лекції:	
	42	14
	Практичні (семінарські):	
	30	6
Вид підсумкового контролю: екзамен	Індивідуальна робота (курсів):	
	30	30
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	78	130

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «**Загальна теорія політики**» є формування у здобувачів вищої освіти базових теоретичних знань і цілісного уявлення про політику, сучасні політичні процеси та відносини, політичні інститути та організації, політичні системи та взаємодію мікроакторів політики, а також розвиток у студентів здібностей і навичок до самостійної дослідницької роботи, застосування отриманих знань в оцінці реальних політичних процесів.

Відповідно до освітньої програми вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

1) інтегральна компетентність – здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у політичній сфері, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням теорій і методів політичної науки;

2) загальні компетентності (ЗК):

- знання предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК-01);
- здатність бути критичним і самокритичним (ЗК-03);
- здатність реалізувати свої права і обов’язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (ЗК-06);

3) спеціальні компетентності (СК):

- здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки (СК-01);
- здатність застосовувати політологічне мислення для розв’язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки (СК-02);
- здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах (СК-03);
- здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності (СК-04);
- здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування (СК-05);
- здатність аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні (СК-06);
- здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень для фахівців та нефаківців (СК-09).

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «**Загальна теорія політики**» є опанування таких навчальних дисциплін освітньої програми (ОП):

- ОК 05 Історія зарубіжних політичних вчень
- ОК 07 Сучасна зарубіжна політологія
- ОК 09 Вступ до спеціальності
- ОК 17 Політичні системи сучасності
- ОК 31 Методологія політичних досліджень

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Політологія», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності	ПРН-01
Вміти критично мислити у сфері професійної діяльності	ПРН-03
Розуміти історію, закономірності та етапи розвитку предметної сфери політології, знати її цінності та досягнення	ПРН-07
Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки	ПРН-08
Вміти застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки	ПРН-09
Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах	ПРН-10
Застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності	ПРН-11
Вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування	ПРН-12
Презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень фахівцям і широкій аудиторії, засобам масової інформації, експертам з інших галузей знань	ПРН-16

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Загальна теорія політики»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Мати цілісне уявлення про політику як об'єкт науково-теоретичного пізнання, розуміти співвідношення предметних сфер загальної теорії політики та інших наук про політику	ПРН-01
Розуміти потенціал політики як сфери професійної діяльності, об'єктивно і критично аналізувати інформацію про політичне життя, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між процесами, пов'язаними з політикою	ПРН-03
Знати предметне поле загальної теорії політики та еволюцію її складових, усвідомлювати цінності та досягнення політології	ПРН-07
Знати логіку та особливості науково-теоретичного пізнання політичних явищ і процесів, вміти використовувати базові категорії загальної теорії політики	ПРН-08
З позицій класичних і сучасних теорій вміти аналізувати процеси на мікро- і макрорівнях політики, а також пропонувати свій варіант розв'язання складних проблем у політичній сфері	ПРН-09
Вміти порівнювати та оцінювати політичні процеси в суспільствах з різними типами політичного режиму та на різних етапах історичного розвитку	ПРН-10
Знати основні теоретико-методологічні підходи до аналізу політики та вміти застосовувати їх інструментарій у дослідницькій діяльності	ПРН-11
Вміти аналізувати процесуальні, інституційні, поведінкові та соціокультурні аспекти політики	ПРН-12
Вміти організувати теоретичне дослідження політичних процесів і презентувати його результати фахівцям і широкій аудиторії	ПРН-16

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- екзамен;
- усні відповіді під час практичних (семінарських) занять;
- презентація результатів виконаних індивідуальних завдань і досліджень.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: виступ на семінарських заняттях, презентація індивідуального завдання.

Форма модульного контролю: письмова контрольна робота.

Форма підсумкового семестрового контролю: усний екзамен.

Контроль виконання курсової роботи: поточний контроль за виконанням окремих етапів або розділів роботи та захист перед комісією.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота								Індивід. завдання	Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T4	T5	T6	T7	T8	T9	10	50	100
5	5	5	5	5	5	5	5			

T1, T2... - теми

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота							Індивід. завдання	Модульна контрольна робота	Сума
T11	T12	T14	T15	T17	T19	T20	15	50	100
5	5	5	5	5	5	5			

T1, T2... - теми

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	8	40	7	35
Індивідуальне завдання (презентація, конспект наукових праць, онлайн-курс)	1	10	1	15
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом	10	100	9	100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Мінімальний поріг для допуску до виконання модульної контрольної роботи становить 10 балів. Модульна контрольна робота складається з трьох завдань (запитань) описово-аналітичного характеру. Кожне запитання модульної контрольної роботи оцінюється окремо.

Перше і друге запитання покликані оцінити знання з тематичної проблематики відповідного модулю, яка надавалася на лекціях і обговорювалася на семінарських заняттях. Залежно від обсягу, послідовності викладу і орієнтуванні у тематичному матеріалі, перше і друге запитання модульної контрольної роботи максимально можуть бути оцінені у 15 балів кожне.

Третє питання модульної контрольної роботи має творчо-аналітичний характер. Залежно від обґрунтованості аргументів і суб'єктивних висновків студента з визначеної проблематики, третє запитання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 20 балів.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Відповідно до *«Положення про порядок та методичку проведення семестрових (курсівих) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті»* (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р.), знання студентів оцінюється як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) заслуговує студент, який:

- всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

оцінку «добре» (82-89 балів, В) – заслуговує студент, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;
- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, С) заслуговує студент, який:

- в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок;
- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;
- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – заслуговує студент, який:

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;
- виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок;
- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;
- допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення;

оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує студент, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється студенту, який:

виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

оцінка «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється студенту заочної форми навчання, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;

- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;

- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи студента протягом семестру.

Таблиця відповідності оцінок за різними шкалами

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		диференційована	недиференційована
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Контрольні заходи та критерії оцінювання з навчальної дисципліни «Загальна теорія політики» розроблені відповідно до вимог системи контролю та оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти, прийнятої в ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Детальніше з правилами та процедурами проведення контрольних заходів, оцінювання, визнання результатів навчання здобувачів вищої освіти можна ознайомитися у Положенні про організацію освітнього процесу в ДВНЗ «УжНУ» (<https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/31357>), Положенні про порядок та методику проведення семестрових (курсних) екзаменів і заліків в УжНУ (<https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/5952>), Положенні про порядок визнання в ДВНЗ «УжНУ» результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти (<https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/22966>), Положенні про порядок визнання (перезарахування) кредитів ЄКТС для учасників програм академічної мобільності у ДВНЗ «УжНУ» (<https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/21266>).

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

ПОЛІТИКА ТА СУБ'ЄКТИ ПОЛІТИКИ ЯК ПРЕДМЕТ НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОГО АНАЛІЗУ

Тема 1. ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ДІЙСНОСТІ

Об'єкт і предмет загальної теорії політики. Субстанціональний, організаційно-інституціональний, функціонально-динамічний та соціокультурний аспект дослідження політики. Співвідношення предметних сфер теорії політики й інших наук про політику.

Логіка теоретичного пізнання політики. Структура політичного знання. Особливості теоретичного пізнання політичних явищ і процесів.

Причинно-наслідкові зв'язки між явищами політичної дійсності. Основні підходи до проблеми закономірностей у політиці. Визначення ступеня детермінованості політичного життя.

Властивості та структурні елементи політики. Онтологічні, структурні й процесуальні властивості політики. Властивість проникнення. Просторовість і темпоральність політики. Основні елементи політики: суб'єкти та об'єкти політики; політичні інтереси; політична організація; політична діяльність і політичні відносини; політична свідомість і культура. Політика як соціальні відносини, діяльність, інститут.

Тема 2. ЕВОЛЮЦІЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ПОЛІТИКУ: ОСНОВНІ ЕТАПИ ТА ПАРАДИГМИ

Періодизація розвитку уявлень та ідей про політику. Державоцентризм в осмисленні політики: від Платона до Т. Гоббса. Політика як сфера взаємовідносин держави та суспільства в працях мислителів XVII-XIX ст. Соціоцентричний етап у розвитку поглядів на політичну сферу (сер. XIX-XX ст.). Політика як наддержавна і наднаціональна діяльність (з кін. XX ст.). Основні чинники формування «наднаціональної» політики: глобальні, інституційні, ціннісні та ін. Розуміння політики в контексті сучасних тенденцій світового розвитку.

Теологічна парадигма інтерпретації політики. Натуралістичні підходи до розуміння політичних явищ: географічний, біополітичний і психологізаторський. Раціонально-критична парадигма та її різновиди (конфліктний і консенсусний підходи).

Соціоцентристська стадія у розвитку уявлень про політику. Марксистська теорія про «політичну надбудову». Концепція політики М. Вебера. Трактатування політики через зіткнення інтересів. Теорія політичного К. Шмітта. Системний (структурно-функціональний) підхід до пояснення політики. Біхевіоралістський підхід до розуміння політичної сфери. Комунікативні концепції політики. Концепція політики Резкі Дебре.

Тема 3. СУБ'ЄКТ І ОБ'ЄКТ ПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИН

Поняття суб'єкта політичного процесу. Політичний суб'єкт як носій політичного інтересу. Антиномія суб'єкта та об'єкта в політиці. Умови становлення політичної суб'єктності.

Теоретичні підходи до інтерпретації суб'єктів і об'єктів політичних відносин. Проблема визначення активних учасників політичного життя в класичній політичній думці, в постструктуралістській і постмодерністській концепціях.

Організаційно-інституціональний напрям у розумінні суб'єктів політики. Трактатування інституціональних організацій як акторів політики в державницько-інституційній концепції та новому інституціоналізмі.

Соціально-редуктивний підхід до розуміння природи об'єкта та суб'єкта політики. Інтерпретація відносин між політичними суб'єктами й об'єктами в марксизмі. Соціальна редукція агентів політики в концепції «груп інтересів». Індивід як первинний суб'єкт політики в класичному біхевіоралізмі та теорії «раціонального вибору».

Проблема класифікації політичних суб'єктів (акторів) у сучасній науці. Типології політичних суб'єктів за ступенем і формою групової ідентифікації (Г. Алмонд, Дж. Пауел). Актори макро- і мікрополітичного рівня за Дж. Розенау. Типологія політичних суб'єктів за критеріями організованості й виконуваними функціями. Ієрархія політичних суб'єктів у марксистській традиції.

Структура й елементи аналізу політичної ситуації: суб'єкти та їх стратегії, акції та взаємодії, умови й фактори. Ієрархія рівнів політичної суб'єктності: «особистості – групи – інститути».

Тема 4. ТЕОРІЯ ВЛАДИ ТА ВЛАДНИХ ВІДНОСИН

Політогенез як становлення владної асиметрії. Історичні форми влади за М. Дюверже: анонімна потестарна влада, індивідуалізована потестарна влада, інституціалізована влада. Система т.зв. «наддержавної» влади.

Концептуальні підходи до інтерпретації політичної влади. Атрибутивно-субстанціональні концепції влади. Реляційні концепції політичної влади. Директивний, функціональний і комунікативний аспект (вимір) влади.

Сутність і різновиди політичної влади. Джерела влади. Державна влада, її ознаки. Співвідношення політичної влади та державної влади. Аксиоми державної влади за І. Ільїним. Критерії типології влади. Суб'єкт, об'єкт і ресурси політичної влади.

Властивості політичної влади: універсальні та специфічні. Функції політичної влади: інтегративна, регулятивна, стабілізаційна, мотиваційна.

Поняття «легітимність», «легальність» і «легітимація» влади. Джерела легітимності політичної влади. Типологія легітимності влади. Ефективність політичної влади. Критерії ефективності влади. Проблема співвідношення легітимності та ефективності влади. Прояви взаємозв'язку легітимності й ефективності влади. Криза легітимності влади. Джерела і прояви кризи легітимності. Шляхи та засоби виходу з кризових ситуацій. Антикризові засоби в суспільствах, що трансформуються.

Тема 5. КОНЦЕПТ «ПОЛІТИЧНИЙ ІНСТИТУТ» У СУЧАСНІЙ НАУЦІ

Поняття «політичний інститут»: наукові підходи та визначення. Нормативне трактування політичного інституту. Трактування інституту як соціальної організації. Трактування інституту як стійкого типу поведінки. Когнітивний підхід до розуміння політичного інституту.

Трактування природи політичних інститутів у традиційному та новому інституціоналізмі. Догмат про важливість інститутів у неоінституціоналізмі. Соціокультурний контекст функціонування політичних інститутів.

Політична інституціоналізація. Показники ступеню інституціоналізації. Критерії інституціоналізації за С. Хантінгтоном: адаптивність, складність, автономність і згуртованість.

Функції політичних інститутів: задоволення інтересів і потреб, регулювання політичної діяльності та відносин, інтеграція і стабілізація суспільної системи, політична соціалізація та ін. Ознаки політичних інститутів: функціональність, структурність, історичність та ін. Різновиди політичних інститутів. Деструктивні неформальні інститути.

Економічний і соціологічний підходи до вивчення впливу інститутів на моделі поведінки політичних акторів. «Обличчя» інститутів за А. Херітьєром.

Тема 6. ТЕОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ

Основні етапи розвитку теорії політичних систем (О. Богданов, Л. фон Берталанфі, Н. Вінер, Т. Парсонс, Д. Істон). Поняття «політична система» суспільства. Загальні властивості політичної системи. Методологічне значення теорії політичних систем.

Теорія політичної системи Д. Істона. Зовнішнє середовище політичної системи: інтрасоцієтальне та екстрасоцієтальне. Вхідні та вихідні імпульси. Обмеження моделі Д. Істона.

Структурно-функціональна модель політичної системи Г. Алмонда. Аналітичні блоки політичної системи: рівень процесу – рівень системи – рівень управління. Функції соціалізації, рекрутування і комунікації політичної системи. Обмеження моделі Г. Алмонда.

Інформаційно-кібернетична модель політичної системи К. Дойча. Блоки інформаційно-комунікативних потоків у політичній системі. Основні типи комунікацій у політичній системі: особисті неформальні комунікації, комунікації через організації, комунікації через ЗМІ, друковані, електронні засоби. Обмеження і критика моделі К. Дойча.

Структура політичної системи. Інституційна, комунікативна, нормативна, культурно-ідеологічна та функціональна підсистеми. Рівні політичної системи: мега-, мезо-, мікрорівень. Функції політичної системи: політичне управління, мобілізація і розподіл ресурсів, узгодження інтересів, політична соціалізація та ін.

Типологія політичних систем. Багатоманіття критеріїв класифікації: у залежності від політичного режиму; за культурологічним підходом; за характером взаємодії із зовнішнім середовищем та ін. Класифікація політичних систем за типом політичної культури (Г. Алмонд). Типологія політичних систем за підходом Ж. Блонделя. Типологія політичних систем Е. Хейвуда. Політичні системи перехідного типу: підходи до класифікації.

Критерії та фактори ефективності політичних систем. Проблеми стабільності та ефективності політичної системи України.

Тема 7. ПОЛІТОЛОГІЧНА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ

Поняття «держава» та його наукова інтерпретація. Правовий підхід, історичний, соціально-антропологічний, філософський і політологічний підходи до розуміння природи держави. Специфіка розуміння держави в концепціях плюралізму, корпоративізму та неомарксизму. Проблема походження держави. Теорії виникнення держави. Етапи становлення й розвитку держави.

Місце держави в політичній системі. Співвідношення і взаємозв'язок громадянського суспільства та держави. Ознаки держави: територія, апарат управління, суверенітет, монополія на легальне застосування сили та ін. Представницькі-законодавчі, адміністративно-виконавчі й судово-контрольні органи державної влади.

Внутрішня структура держави. Форми державного правління: монархія (абсолютна і конституційна) і республіка (парламентська і президентська). Форми державного устрою. Унітарна модель (централізована і децентралізована). Федерація, її ознаки. Конфедеративна модель: кондомініуми, асоційовані держави, договірні союзи. Регіональні й муніципальні інститути влади.

Типи сучасних держав. Соціальна держава. Правова держава. Тенденції та проблеми розвитку сучасної держави.

Тема 8. ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК СКЛАДОВА СУСПІЛЬНОЇ СИСТЕМИ

Історична еволюція громадянського суспільства та уявлень про нього. Стадії розвитку ідей і практики громадянського суспільства за Дж. Александером. Концепції громадянського суспільства в кін. XVII до пер. пол. XIX ст. (Ш.-Л. Монтеск'є, І. Кант, Ф.-Г. Гегель, А. де Токвіль). Громадянське суспільство як соціальний феномен і теоретична концепція в др. пол. XIX – пер. пол. XX ст. Розвиток ідей громадянського суспільства в др. пол. XX ст.

Сучасні підходи до розуміння сутності громадянського суспільства. Структура громадянського суспільства: інституційний та діяльнісний аспекти. Функції громадянського

суспільства: функція самовиразу, самоорганізації і самореалізації громадян; функція агрегації та артикуляції інтересів та вимог громадян; функція гарантування непорушності особистих прав громадян та ін.

Ознаки та умови існування громадянського суспільства: наявність публічного простору, засобів і центрів комунікації; політичний та ідеологічний плюралізм; розвинена правова держава; здатність громадян до колективних дій і самоорганізації; наявність незалежних від держави вільних асоціацій; економічна свобода, різноманіття форм власності, багатокладна ринкова економіка та ін.

Моделі громадянського суспільства. Демократичне громадянське суспільство. Посередницьке громадянське суспільство. Виборче громадянське суспільство. Проблеми розвитку громадянського суспільства в Україні.

Тема 9. ПАРТІЇ ЯК ПОЛІТИЧНИЙ ІНСТИТУТ

Становлення і розвиток теорії політичних партій. Місце партійних організацій у політичних поглядах Ф. Бекона, Т. Гоббса, Ш.-Л. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо, Г. Гегеля. Партії в теоріях демократії XIX ст. (А. де Токвіль, Дж. Ст. Міль). Ідеї партійного розвитку у працях М. Острогорського, Р. Міхельса, М. Вебера. Концепція «партійної держави» Г. Ляйбхольца. Концепція «всеохоплюючої партії» О. Кірхгаймера. Теорія «картельних партій» Т. Катца та Дж. Майра. Сучасні теорії політичних партій.

Причини виникнення партій як політичного інституту. Історичні етапи становлення політичних партій. Соціально-політичні та економічні фактори партогенезу. Періодизація історії політичних партій за М. Вебером. Партії парламентського і позапарламентського походження, кадрові та масові партії за М. Дюверже.

Основні підходи до визначення сутності партій. Визначення поняття «політична партія» в Законі України «Про політичні партії в Україні» 2001 р. Характерні ознаки партій. Багатоманітність функцій партій: у сфері суспільних відносин; на рівні самої партії; на рівні інституціоналізованої державності. Критерії класифікації політичних партій.

Процес інституціоналізації політичних партій в Україні. Фактори, умови та етапи формування політичних партій та партійної системи. Українські партії та захист інтересів громадян.

Тема 10. ТЕОРІЯ ГРУП І ГРУПОВИХ ІНТЕРЕСІВ

Становлення і розвиток теорії групової політики. Теоретичні та практичні засади групового представництва у політиці в працях Дж. Медісона. Концепція «групової політики» А. Бентлі. Розвиток теорії «групової політики» в др.пол. XX ст. (Д. Трумен, М. Олсон, М. Дюверже).

Сутність, ознаки та функції груп інтересів. Функції груп інтересів. Типологія груп інтересів. Класифікація Ж. Блонделя: групи захисту, групи підтримки, інституційні групи та звичаєві групи. Різновиди груп інтересів: інституційні, неасоційовані, громадські ініціативи, аномійні групи. Лобістські організації та групи тиску в груповій політиці.

Моделі захисту групових інтересів. Плюралістична модель. Корпоративізм. Патронажно-клієнтельні відносини.

Особливості формування груп інтересів у посткомуністичній Україні. Групи інтересів в українській політиці. Кланово-олігархічні об'єднання та їх роль в українській політиці.

Модуль 2. **ПРОЦЕСУАЛЬНІ ТА ЦІННІСНІ АСПЕКТИ ПОЛІТИКИ**

Тема 11. ПОЛІТИЧНИЙ ПРОЦЕС

Поняття «політичний процес» та його наукова інтерпретація у сучасній політології. Структурно-функціональний і конфліктологічний підходи до розуміння політичного процесу. Редукціоністські та дескриптивні концепції політичного процесу. Властивості політичного процесу.

Внутрішні й зовнішні імпульси та механізми політичного процесу. Політичні конфлікти й кризи як джерело політичної динаміки. Макро- і мікрорівень протікання політичних процесів.

Політичні зміни як базові характеристики політичного процесу. Джерела політичних змін: конфлікт інтересів, раціоналізація діяльності, циркуляція еліт та ін. Різновиди політичних змін: функціонування, розвиток, занепад.

Типологія політичних процесів. Загальний і частковий політичні процеси. Локально-регіональний і глобальний політичні процеси. Революційний і еволюційний політичні процеси. Стабільний і нестабільний політичні процеси. Відкритий і тіньовий політичні процеси. Західний і незахідний політичні процеси за підходом Л. Пая. Специфіка перехідних політичних процесів.

Структура політичного процесу. Суб'єкти (актори) політики, сукупність їх взаємодій. Фактори політичного процесу. Послідовність подій (стадії). Двочленна теоретична модель процесу: підготовчий процес і процес реалізації прийнятих політичних рішень. Модель функціональних стадій за підходом Г. Алмонда і Дж. Пауела.

Тема 12. ПОЛІТИЧНА ПОВЕДІНКА ТА ПОЛІТИЧНА УЧАСТЬ

Суть понять «політична участь», «політична активність», «політична діяльність». Наукові підходи до визначення природи та змісту політичної поведінки. Методи вивчення політичної поведінки. Біхевіоралістський підхід та «постбіхевіоралістська революція» в політичній науці.

Теоретичне осмислення мотивів політичної поведінки. Перелік ієрархізованих потреб людини за А. Маслоу. Способи адаптації до зовнішнього середовища за Р. Мертоном. Теорія «раціонального вибору» про мотиви людської діяльності. Підсвідомі основи поведінки. Фактори впливу на політичну поведінку (внутрішні та зовнішні).

Типи та форми політичної поведінки та політичної участі. Відчуження від політики. Суть понять «політична іммобільність», «політична апатія», «політичний бойкот». Причини та прояви відчуження від політики. Протест як форма політичної поведінки. Феномен депривації.

Конвенціональні та неконвенціональні форми політичної участі. Рівні участі в політиці за підходом М.Вебера. Різновиди політичної участі за С. Вербою та Л. Паєм.

Кризи політичної участі. Основні способи подолання кризи політичної участі: інституціональна адаптація, авторитарний спосіб, поміркований варіант.

Тема 13. ПОЛІТИЧНИЙ РОЗВИТОК І МОДЕРНІЗАЦІЯ

Сучасні концепції політичного розвитку. Політичний розвиток як передумова економічного прогресу. Політичний розвиток як модернізація. Політичний розвиток як діяльність нації-держави. Політичний розвиток як вдосконалення адміністративної та правової систем. Політичний розвиток як активізація участі громадян у політиці.

Загальна теорія політичної модернізації: ідейні джерела, етапи і фактори розвитку. Етапи розвитку теорії модернізації. Модель політичної модернізації Д. Растоу. Теорія політичної модернізації С. Хангтінгтона.

Зміст та основні характеристики політичної модернізації. Модернізація як процес, що включає: а) раціоналізацію влади; б) диференціацію державних, соціальних і громадянських структур; в) підвищення рівня політичної участі. Спонтанний (органічний) і вторинний (неорганічний) типи модернізації.

Особливості політичної модернізації в Україні. Прояви кризового синдрому модернізації: криза ідентичності, криза легітимності, криза участі, криза розподілу. Магістральні напрями

подальшого розвитку перехідного українського суспільства: інституційні зміни, політико-культурна адаптація та налагодження системи взаємозв'язку в площині «влада – суспільство».

Тема 14. ТЕОРІЯ ДЕМОКРАТИЧНОГО ТРАНЗИТУ

Демократичний транзит як об'єкт дослідження політології. Транзитологія як напрям політичної науки. Демократичний перехід і перехід до демократії. Консолідація демократії: основні показники. Сутність і специфіка посткомуністичних демократичних трансформацій.

Процес демократизації: сутність і загальна характеристика. Теоретико-методологічні підходи до трактування процесу демократизації. Моделі демократизації (Д. Растоу, Ф. Шміттер, А. Пшеворський). Умови демократизації. Причини «відкатів» від демократії та їх наслідки.

Структурний і процедурний підхід до аналізу демократичних транзитів. Детермінація демократичного переходу за рівнем економічного розвитку, соціально-структурними параметрами, рівнем освіти та культури, міжнародними факторами тощо.

Передумови, перешкоди та перспективи демократичного переходу в Україні. Чинники нестабільності української демократії. Суб'єкти демократизації в Україні. Можливість застосування моделей переходу до демократії в українському контексті.

Тема 15. ПОЛІТИЧНІ КОНФЛІКТИ ТА КРИЗИ В СУСПІЛЬНОМУ ЖИТТІ

Сутність політичного конфлікту. Теорії конфлікту (Л.Козер, Р.Дарендорф, К.Боулдінг).

Структура конфлікту: суб'єкти конфлікту, об'єкт і предмет конфлікту, конфліктна свідомість, конфліктна поведінка. Суб'єкти політичного конфлікту: індивіди, політичні угруповання, гілки державної влади, держави та їх об'єднання та ін. Стадії конфлікту.

Типологія політичних конфліктів. Критерії типологізації: сфера проявів, причини виникнення, джерела виникнення, характер походження, кількість суб'єктів, часовий критерій, географічний критерій, ступінь вияву, рівень насилля, характер перебігу, соціальні наслідки та ін. Суть політичної кризи. Тривалість кризи. Форми політичних криз: бунт, заколот, повстання, революція, контрреволюція, переворот, змова, путч та ін.

Функції політичного конфлікту. Конструктивні функції: пізнавальна, індикативна, діагностуюча, прогностична, стимулююча, вдосконалююча, регулююча та ін. Деструктивні функції: демобілізуюча, дисбалансуюча, дестабілізуюча, делегітимізуюча та ін. Дуалістичні функції.

Тема 16. ТЕОРІЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Інформаційно-комунікативні процеси в політичному просторі. Природа й види інформаційно-комунікативних політичних процесів. Основні види політичних комунікаційних повідомлень: інформативні, спонукальні, фактичні.

Становлення і розвиток теорії комунікації. Основні теоретичні підходи до аналізу інформаційно-комунікативних процесів (К. Ясперс, Ю. Хабермас, Н. Луман). Моделі політичних комунікацій Ж.-М. Котре і К. Сайне. Моделі політичних комунікацій Г. Лассуела та Д. Бреддока.

Багатомірність структури інформаційно-комунікативного обміну між людьми. Рівні інформаційно-комунікативних зв'язків за Дж.Томсоном: семантичний, технічний та інфлуентальний рівні. Функції політичної комунікації щодо політичної системи та громадянського суспільства: інформаційна, регулятивна, маніпулятивна, функція політичної соціалізації та політико-культурний обмін.

Масові інформаційно-комунікаційні процеси. Основні підходи до аналізу масової комунікації: структурно-функціональний, теорія «якісної соціології», конструктивістський і культурологічний. Етапи становлення системи засобів масової комунікації. Політичні агенти масових комунікацій. Мобілізаційні та маркетингові типи дій в інформаційному просторі.

Фактори, що впливають на процес політичної комунікації. Способи політичної комунікації за Р.-Ж. Шварценбергом: комунікація через засоби масової інформації; комунікація через суспільно-політичні організації (інститути); комунікація через неформальні канали.

Комунікаційна політика держави. Роль ЗМІ в системі політичної комунікації. Дослідження ролі ЗМІ в системі політичної комунікації (У. Ліпман, П. Лазарсфельд, Дж. Зеллер).

Тема 17. ПОЛІТИЧНА СВІДОМІСТЬ

Поняття «політична свідомість». Співвідношення понять «політична свідомість» і «суспільна свідомість», «політична свідомість» і «політична культура». Структура політичної свідомості: основні підходи.

Функції політичної свідомості: когнітивна, оцінювальна, регулятивна, компенсаторна, інтегрувальна, репрезентативна, комунікативна, прогностична.

Співвідношення політичних цінностей і політичних настанов. Функції та структура політичних настанов.

Політична ідентичність. Типи політичної ідентичності: за суб'єктом ідентичності; за об'єктом ідентифікації. Типологія політичної ідентичності за Ю. Качановим. Політичні міфи, їхні особливості. Чинники та передумови появи політичних міфів.

Громадська думка як особлива форма політичної свідомості суспільства. Роль суспільної думки в демократичних суспільствах. Функції громадської думки: експресивно-контрольна, консультативна, директивна та ін.

Тема 18. ПОЛІТИЧНІ ЦІННОСТІ

Проблема визначення сутності цінностей. Поділ цінностей на термінальні (цінності-цілі) та інструментальні (цінності-засоби). Реальні й декларативні політичні цінності. Основні соціальні функції цінностей: пізнавальна, оцінювальна, орієнтаційна тощо. Інтегрувальна та диференціювальна роль політичних цінностей.

Цінності як проблема політики: стан наукового дослідження. Філософське осмислення цінностей у творах античних мислителів. Релігійна етика часів Середньовіччя. Натуроцентристські та гуманістичні уявлення за доби Відродження. Прагматизація людських цінностей в епоху Нового часу. Виникнення та утвердження таких соціально значущих цінностей, як-от: свобода, справедливість, рівність, політичні права, політична демократія та ін. Домінуючі ієрархічні ціннісні моделі Нового часу. Спроби побудови нових систем цінностей з універсальною складовою.

Система ціннісних орієнтирів у вітчизняній політологічній традиції: консервативний, народницький і національно-державницький напрями. Проблеми історичних, національних і культурницьких цінностей в працях сучасних українських вчених.

Цінності громадянського суспільства. Особливості формування політичних і громадянських цінностей в Україні за умов демократичного розвитку.

Тема 19. ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА СУСПІЛЬСТВА

Поняття «політична культура». Основні підходи до трактування політичної культури. Ототожнення політичної культури з суб'єктивним змістом політики. Політична культура як прояв нормативних вимог чи сукупність типових зразків поведінки людини в політиці. Політична культура як спосіб втілення ціннісних орієнтацій у практичній поведінці. Інтерпретаційний (символістський) підхід до трактування політичної культури.

Становлення і розвиток концепції політичної культури. Передумови формування концепції «політичної культури». Синтез підходів культурної антропології і психоаналізу. Біхевіоралістська методологія в кін. 1950-х – поч. 1960-х рр. Концепція політичної культури Г. Алмонда та С. Верби.

Риси та функції політичної культури. Типологія політичної культури.

Структура політичної культури. Підхід до складових політичної культури Г. Алмонда та С. Верби: когнітивні, афективні та оціночні політичні орієнтації. Структура політичної культури за В. Розенбаумом: орієнтації щодо інститутів державного управління; орієнтації щодо «інших» у політичній системі; орієнтації щодо своєї власної політичної діяльності. Основні рівні

політичної культури: культура політичної свідомості; культура політичної поведінки; культура функціонування політичних інститутів. Фактори, агенти формування політичної культури.

Тема 20. ПОЛІТИЧНА ІДЕОЛОГІЯ

Політична ідеологія як система концептуально оформлених уявлень, ідей і поглядів на політичне життя. Ідеологія і політика як регулятори відносин в суспільстві. Структурні рівні ідеології: теоретико-концептуальний, програмно-політичний, актуалізований. Місце ідеології в структурі суспільної свідомості.

Підходи до інтерпретації категорії «політична ідеологія» (К. Маркс, М. Вебер, С. Хантінгтон). Структурні елементи ідеології (теорії, політичні ідеї, цінності, ідеали, гасла, міфи, стереотипи). Функції політичної ідеології.

Основні ідеологічні доктрини минулого і сучасності. Комуністична й соціалістична ідеології. Особливості соціал-демократичної ідеології. Лібералізм: сутність, основні принципи (Дж. Локк, І. Бентам, Дж.С. Мілль). Консервативна ідеологія (Е. Берк, Л. де Бональд, Ж. де Местр). Доктрина неоконсерватизму (Г. Рормозер, Д. Белл). Антигуманізм теорії і практики фашизму. Націоналізм.

Політична ідеологія в сучасному суспільстві: зміна форм, перспективи розвитку. Концепції «деідеологізації» та «реідеологізації» в політичній науці др. пол. XX ст. «Криза ідеологій» та ідеологічні трансформації в кін. XX – поч. XXI століть.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: денна					
	Усього	у тому числі				
		лекції	практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
2-й семестр						
Модуль 1						
Тема 1. Особливості науково-теоретичного дослідження політичної дійсності	22	2	2		16	2
Тема 2. Еволюція уявлень про політику: основні етапи та парадигми	10	4	2			4
Тема 3. Суб'єкт і об'єкт політичних відносин	6	2				4
Тема 4. Теорія влади та владних відносин	8	2	2			4
Тема 5. Концепт «політичний інститут» у сучасній науці	8	2	2			4
Тема 6. Теорія політичних систем	8	2	2			4
Тема 7. Політологічна теорія держави	8	2	2			4
Тема 8. Громадянське суспільство як складова суспільної системи	8	2	2			4
Тема 9. Партії як політичний інститут	8	2	2			4
Тема 10. Теорія груп і групових інтересів	6	2				4
Модульна контрольна робота						
Разом за модуль 1						
	92	22	16		16	40
Модуль 2						
Тема 11. Політичний процес	22	2	2		14	4
Тема 12. Політична поведінка та політична участь	8	2	2			4
Тема 13. Політичний розвиток і модернізація	6	2				4
Тема 14. Теорія демократичного транзиту	8	2	2			4
Тема 15. Політичні конфлікти та кризи в суспільному житті	8	2	2			4
Тема 16. Теорія політичної комунікації	6	2				4
Тема 17. Політична свідомість	8	2	2			4
Тема 18. Політичні цінності	6	2				4
Тема 19. Політична культура суспільства	8	2	2			4
Тема 20. Політична ідеологія	8	2	2			4
Модульна контрольна робота						
Разом за модуль 2						
	88	20	14		14	40
Разом за семестр						
	180	42	30		30	78

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: заочна					
	Усього	у тому числі				
		лекції	практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
2-й семестр						
Модуль 1						
Тема 1. Особливості науково-теоретичного дослідження політичної дійсності	24	2			16	6
Тема 2. Еволюція уявлень про політику: основні етапи та парадигми	8	2				6
Тема 3. Суб'єкт і об'єкт політичних відносин	8					8
Тема 4. Теорія влади та владних відносин	8		2			6
Тема 5. Концепт «політичний інститут» у сучасній науці	8	2				6
Тема 6. Теорія політичних систем	8	2				6
Тема 7. Політологічна теорія держави	8					8
Тема 8. Громадянське суспільство як складова суспільної системи	8					8
Тема 9. Партії як політичний інститут	6					6
Тема 10. Теорія груп і групових інтересів	8					8
Разом за модуль 1	94	8	2		16	68
Модуль 2						
Тема 11. Політичний процес	22	2			14	6
Тема 12. Політична поведінка та політична участь	8	2				6
Тема 13. Політичний розвиток і модернізація	6					6
Тема 14. Теорія демократичного транзиту	8		2			6
Тема 15. Політичні конфлікти та кризи в суспільному житті	6					6
Тема 16. Теорія політичної комунікації	6					6
Тема 17. Політична свідомість	8		2			6
Тема 18. Політичні цінності	6					6
Тема 19. Політична культура суспільства	8	2				6
Тема 20. Політична ідеологія	8					8
Разом за модуль 2	86	6	4		14	62
Разом за семестр	180	14	6		30	130

6.3. Теми практичних (семінарських, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Особливості науково-теоретичного дослідження політичної дійсності	2	
2.	Еволюція уявлень про політику: основні етапи та парадигми	4	
3.	Теорія влади та владних відносин	2	2
4.	Теорія політичних систем	2	
5.	Політологічна теорія держави	2	
6.	Громадянське суспільство як складова суспільної системи	2	
7.	Партії як політичний інститут	2	
8.	Політичний процес	2	
9.	Політична поведінка та політична участь	2	
10.	Теорія демократичного транзиту	2	2
11.	Політичні конфлікти та кризи в суспільному житті	2	
12.	Політична свідомість	2	2
13.	Політична культура суспільства	2	
14.	Політична ідеологія	2	
Разом		30	6

6.4. Самостійна робота

Самостійна робота студента під час вивчення дисципліни «Загальна теорія політики» передбачає опрацювання навчального матеріалу лекційних занять, підготовку до практичних (семінарських) занять, а також самостійне опрацювання додаткового навчального матеріалу до окремих тем у вільний від аудиторних занять час.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Особливості науково-теоретичного дослідження політичної дійсності	2	6
2.	Еволюція уявлень про політику: основні етапи та парадигми	4	6
3.	Суб'єкт і об'єкт політичних відносин	4	8
4.	Теорія влади та владних відносин	4	6
5.	Концепт «політичний інститут» у сучасній науці	4	6
6.	Теорія політичних систем	4	6
7.	Політологічна теорія держави	4	8
8.	Громадянське суспільство як складова суспільної системи	4	8
9.	Партії як політичний інститут	4	6
10.	Теорія груп і групових інтересів	4	8
11.	Політичний процес	4	6
12.	Політична поведінка та політична участь	4	6
13.	Політичний розвиток і модернізація	4	6
14.	Теорія демократичного транзиту	4	6
15.	Політичні конфлікти та кризи в суспільному житті	4	6
16.	Теорія політичної комунікації	4	6
17.	Політична свідомість	4	6
18.	Політичні цінності	4	6
19.	Політична культура суспільства	4	6
20.	Політична ідеологія	4	8
Разом		78	130

6.5. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання для студентів з курсу «Загальна теорія політики» передбачають самостійний характер виконання, враховують індивідуальні особливості, пізнавальні можливості здобувачів вищої освіти.

I-й модульний контроль.

Індивідуальне завдання передбачає підготовку та презентацію категорій, тем, проблем з курсу «Загальна теорія політики» в електронній формі Microsoft PowerPoint (див. нижче).

Орієнтовні теми:

1. Політика як соціальні відносини, діяльність та інститут.
2. Проблема співвідношення політики та моралі.
3. Чиказька школа американської політології та розквіт біхевіоралізму.
4. Типологія політичних акторів за підходом Г.Алмонда.
5. Е.Тоффлер про зміну сутності влади в умовах «інформаційного суспільства».
6. Криза легітимності влади: причини та прояви.
7. Мафія й корупція як форми й механізми тіньового правління.
8. Трагування політичних інститутів у традиційному та новому інституціоналізмі.
9. Моделі політичних систем: порівняльний аналіз.
10. Інституціональні та соціетальні фактори розвитку партійних систем.
11. Концепція «групової політики» А.Бентлі.
12. Патронажно-клієнтельні відносини як спосіб захисту групових інтересів у перехідних суспільствах.
13. Кланово-олігархічні об'єднання та їх роль в українській політиці.
14. Специфіка політичного процесу в перехідних політичних системах.
15. Стадії політичного процесу за Г.Алмондом і Дж. Пауелом.
16. Модернізація і демократизація: загальне і особливе.
17. Взаємозв'язок свободи та відповідальності у демократичному суспільстві.
18. Політичні міфи: передумови появи та характерні риси.
19. Історичні, національні та психологічні особливості української політичної культури
20. Концепція громадянської культури за підходом Г.Алмонда та С.Верби.

II-й модульний контроль.

Індивідуальне завдання передбачає конспект праць відомих науковців за планом, який студент розробив самостійно (див. нижче).

Як альтернатива враховується проходження студентами визначеного онлайн-курсу (неформальна освіта) та отримання сертифікату про їх завершення (результат навчання). Пропонуються відкриті дистанційні платформи: Prometheus (<https://prometheus.org.ua/>), ВУМ online (<https://vumononline.ua/>), EdEra (<https://ed-era.com/>). На платформі Prometheus здобувачам пропонуються такі курси: «Громадська та політична участь: базовий курс» (<https://prometheus.org.ua/prometheus-free/hromadska-politychna-uchast-bazovyi/>); «Культура та політика: багатозначність (взаємозв'язків)» (<https://prometheus.org.ua/prometheus-free/culture-politics/>).

Рекомендовані праці (конспект):

1. Вебер Макс. Протестантська етика і дух капіталізму / пер. з нім. О.Погорілий. Київ: Наш формат, 2018. 215 с.
2. Габермас Ю. Структури перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії громадянське суспільство. Львів: Літопис, 2000. 320 с.
3. Даль Р. Поліархія. Участь у політичному житті та опозиція. Х.: Каравела, 2002. 216 с.
4. Парсонс Талкот. Соціальна структура і особистість: [зб. тв.] / пер. з англ. В. Верлоки і В. Кебуладзе. К.: Дух і літера, 2011. 337 с.
5. Сарторі Дж. Порівняльна конституційна інженерія: дослідження структур, мотивів і результатів: Пер. з 2-го вид. К.: АртЕк, 2001. 224 с.

6. Тоффлер Елвін. Нова парадигма влади: знання, багатство й сила / пер. з англ. Н. Бордукова. Х.: Акта, 2003. 688 с.
7. Фукуяма Френсіс. Витоки політичного порядку. Від прадавніх часів до Французької революції. К: Наш формат, 2018. 576 с.
8. Фукуяма Френсіс. Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобалізації демократії. К: Наш формат, 2019. 608 с.
9. Almond G. A. Comparative Political Systems. *The Journal of Politics*. 1956. Vol. 18. No. 3. P. 391-409. URL: <http://www.jstor.org/stable/2127255>
10. Pridham G. Dynamics of Democratization: a Comparative Approach. London and New York: Continuum, 2000. 330 p.

6.6. Індивідуальна робота (курсова робота)

Тема курсової роботи обирається здобувачем вищої освіти із запропонованої тематики. Здобувач вищої освіти може запропонувати власну тему курсової роботи, яка не передбачена тематикою, обґрунтувавши її доцільність та актуальність. Детально послідовність виконання курсової роботи, її структуру, вимоги до оформлення, процедуру захисту та оцінювання розкрито в навчально-методичних рекомендаціях до написання курсових робіт для здобувачів вищої освіти бакалаврського рівня за спеціальністю 052 «Політологія» (<https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/4071>).

Орієнтовна тематика курсових робіт:

1. Концептуальні підходи до розуміння політики.
2. Наукове осмислення проблеми закономірностей у політиці.
3. Теоретичні підходи до інтерпретації суб'єктів і об'єктів політичних відносин.
4. Проблема класифікації політичних суб'єктів у сучасній науці.
5. Концептуальні підходи до інтерпретації політичної влади.
6. Проблема співвідношення легітимності та ефективності політичної влади: теоретичний аспект.
7. Становлення і розвиток теорії політичних систем.
8. Теоретичні моделі політичних систем: порівняльний аналіз.
9. Теорія політичної системи Д. Істона.
10. Інформаційно-кібернетична модель політичної системи К. Дойча.
11. Структурно-функціональна модель політичної системи Г. Алмонда.
12. Трансформація політичної системи України в умовах російсько-української війни.
13. Наукові підходи до типологізації політичних процесів.
14. Теорія політичної модернізації: ідейні джерела, етапи та фактори розвитку.
15. Моделі демократизації: порівняльний аналіз.
16. Особливості посткомуністичних демократичних трансформацій.
17. Виклики для демократії в умовах інформаційного суспільства.
18. «Відкати» від демократії та їх політичні наслідки.
19. Концептуальні підходи до трактування політичних інститутів.
20. Формальні та неформальні інститути в політиці.
21. Глобалізація та національна держава.
22. Моделі громадянського суспільства: порівняльний аналіз.
23. Проблеми інституціоналізації громадянського суспільства в Україні.
24. Моделі захисту групових інтересів: порівняльний аналіз.
25. Особливості формування груп інтересів у незалежній Україні.
26. Інституціональні та соціетальні фактори розвитку партійних систем.
27. Вплив соціальних розмежувань на формування партійних систем за концепцією М.С.Ліпсета та С.Роккана.
28. Теорія «кризи політичних партій» та її інтерпретації в науці.
29. Етапи становлення теорії політичних партій.

30. Проблеми інституціоналізації політичних партій в Україні.
31. Роль ідеології в діяльності політичних партій України.
32. Концепція політичної культури: етапи формування і напрями розвитку.
33. Основні шляхи формування громадянської культури в Україні.
34. Особливості формування політичних цінностей в Україні за умов демократичного розвитку.
35. Політична культура українського суспільства: регіональний вимір.
36. Шляхи подолання тоталітарних тенденцій у розвитку політичної культури трансформаційного суспільства.
37. Політична символіка як чинник формування суспільної свідомості.
38. Політична ідентичність сучасного українського суспільства.
39. Концептуальні підходи до визначення політичної поведінки.
40. Особливості електоральної поведінки громадян України
41. Чинники впливу на електоральний вибір.
42. Теоретичні моделі політичних комунікацій: порівняльний аналіз.
43. Масові інформаційно-комунікаційні процеси в політичному просторі.
44. Наукові дослідження ролі ЗМІ в системі політичної комунікації.
45. Технології політичного впливу на електорат у соціальних мережах.
46. Порівняльна характеристика тоталітарного та авторитарного політичних режимів.
47. Еволюція і політичні перспективи ідеології консерватизму.
48. Еволюція і політичні перспективи ідеології лібералізму.
49. Ідеологічні доктрини минулого та сучасності: порівняльний аналіз
50. Сучасний стан дослідження політичних конфліктів у вітчизняній політичній науці.

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби та обладнання: ноутбук, проєктор, мультимедійна система для презентацій матеріалу лекцій, семінарів і самостійної роботи студентів. Доступ до мережі Інтернет.

Програмне забезпечення: пакет програм Microsoft Office, сервіс для онлайн-зустрічей Google Meet, сайт електронного навчання УжНУ Moodle (<https://moodle.uzhnu.edu.ua/>).

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Герасимчук Т. Ф., Киридон А. М., Троян С. С. Загальна теорія політики: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2017. 226 с.
2. Ключкович А. Ю. Загальна теорія політики: методичні рекомендації для здобувачів вищої освіти. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2021. 73 с.
3. Основи громадянського суспільства та політичних знань: навчальний посібник; за заг. ред. В. І. Бортнікова. 2-ге вид. Суми: Університетська книга, 2023. 646 с.
4. Політична думка ХХ – початку ХХІ століть: методологічний і доктринальний підходи: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенко та ін.]. Львів: Новий Світ-2000, 2016. Том 1. 516 с.
5. Політична наука в Україні. 1991–2016: у 2 т. Т. 2. Теоретико-методологічні засади і концептуальні підсумки вітчизняних досліджень / НАН України, Ін-т політ. і етнонац. досліджень ім. І. Ф. Кураса; редкол.: чл.-кор. НАН України О. Рафальський (голова), д-р політ. наук М. Кармазіна, д-р іст. наук О. Майборода; відп. ред. і упоряд. О. Майборода. К.: Парлам. вид-во, 2016. 688 с.
6. Політична наука в Україні. 1991-2016: у 2 т. Т.1 Політична наука: західні тренди розвитку й українська специфіка / НАН України, Ін-т політ. і етнонац. досліджень ім. І.Ф. Кураса. К.: Парлам. вид-во, 2016. 656 с.
7. Політичні інститути та процеси у країнах Центральної і Східної Європи наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть: колективна монографія / за заг. ред.: Ю. Остапця і М. Токаря; Каф. політ. і держупр.; Ужгород. нац. ун-тет. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2023. 680 с.
8. Політологічна енциклопедія. Навчальний посібник. Умань, 2016. 548 с.
9. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л. М. Герасіна та ін. Харків: Право, 2015. 815 с.
10. Теоретико-методологічні підходи до вивчення суспільно-політичних інститутів та процесів: колективна монографія / за заг. ред. Ю. Остапця і М. Токаря. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2022. 560 с.

Допоміжна література

1. Бабкіна О. В. Передумови переходу до демократії: ризики транзитивного суспільства. *Науковий часопис НПУ ім. Драгоманова. Серія 22: Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*. 2015. Вип. 17. С. 3–11.
2. Багінський А. Сучасні соціально-політичні конфлікти у структурному вимірі. *Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Політологія. Соціологія. Право*. 2019. № 2. С. 6–10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKPI_soc_2019_2_3
3. Баштанник О. В. Національна держава в наднаціональному союзі: інституціональні структури, інституційні норми та глобальна ідентичність (приклад ЄС). *Політикос*. 2017. Вип. 1. С. 174–178. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/polit_2017_1_37
4. Безклубенко С. Д. Громадянське суспільство як продукт соціокультурного розвитку. *Культурологічна думка*. 2018. № 13. С. 24–36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kultdum_2018_13_5
5. Бурдяк В. Політичні трансформації у посткомуністичних державах ЦСЄ: теоретичні та методологічні підходи. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2016. Т. 33-34. С. 40–49.
6. Головаха Є. Українське суспільство: шляхи трансформації. *Український соціологічний журнал*. 2016. № 1-2. С. 26-30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrsocj_2016_1-2_5
7. Загальна теорія політики: навч.-метод. посіб. для здобувачів першого рівня вищої освіти галузі знань 05 – «Соціальні та поведінкові науки», спеціальність 052 «Політологія» [Електронне видання] / уклад.: А. В. Козьмініх, А. І. Сушко; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». Одеса: Фенікс, 2024. 70 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/27313>

8. Зеленько Г. Кризи політичного розвитку в Україні: причини та зміст. *Політичні дослідження*. 2021. № 2. С. 33-61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Politst_2021_2_4
9. Зміни політичних режимів і перспективи зміцнення демократії в Україні: монографія / авт. кол.: Г. І. Зеленько (керівник, наук. ред.), Т. А. Бевз, С. Г. Брехаря, М. С. Кармазіна, В. О. Ковалевський, О. Ю. Кондратенко, Н. В. Кононенко, Т. М. Ляшенко, О. М. Майборода, Ю. Ж. Шайгородський. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2021. 416 с.
10. Кармазіна, М. Тридцять років української багатопартійності (кінець 1990 – початок 2020 рр.): [монографія]; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2020. 87 с.
11. Ключкович А. Категорія «модель суспільно-політичного розвитку» як аналітичний інструмент вивчення демократичних трансформацій. *Політичні трансформації сучасного суспільства: зб. Матеріалів V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 22 лютого 2024 р.)*. Полтава: ПДАУ, 2024. С. 25-29.
12. Ключкович А. Ю. Структурний вимір консолідації демократії. *Політичні процеси сучасності: глобальний та регіональні виміри. Збірник матеріалів V Міжнародної науково-практ. конференції (м. Івано-Франківськ, 25-26 квітня 2024 р.)*. Івано-Франківськ, 2024. С.9-13.
13. Ключкович А., Петрінко В. Еволюція інституту парламентаризму в Словаччійській Республіці та проблеми його функціонування на сучасному етапі. *Наукові праці міжрегіональної академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2023. 1(67). С. 94-100. URL: [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-1\(67\)-13](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-1(67)-13)
14. Ключкович А. Перехід до демократії в Словаччині: динаміка та суперечності суспільно-політичних трансформацій: монографія. Ужгород: АУТДОР-ШАРК, 2019. 416 с.
15. Ключкович А. Політико-культурні аспекти посткомуністичної трансформації словацького суспільства. *Регіональні студії*. Ужгород, 2019. №16. С. 19–23.
16. Круглашов А. Інтеграція української політичної науки в Європейський простір. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2016. Вип. 3-4. С. 175-186. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzipiend_2016_3-4_18
17. Остапець Ю. О., Ключкович А. Ю., Ярош Я. Б. Розділ 8. Політичні партії та партійні системи. *Основи громадянського суспільства та політичних знань: навчальний посібник*; за заг. ред. В. І. Бортнікова. 2-ге вид., випр. та доп. Суми: Університетська книга, 2023. С. 355–392.
18. Політична система сучасного суспільства: навчальний посібник / В. В. Мадіссон, Т. І. Кадлубович, Д. С. Черняк, Н. В. Пархоменко. К.: КНУТД, 2015. 229 с.
19. Політичне поле України у ситуації суспільної кризи: влада, опозиція, політичні партії, громадські організації / за ред. О.М. Майбороди. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2020. 264 с.
20. Політичний процес у незалежній Україні: підсумки і проблеми : монографія. Вид. 2-ге, доп. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 704 с.
21. Політичні трансформації у країнах Центральної Європи наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть: Навчальний посібник / Упоряд. М. Лендзел. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2016. 464 с.
22. Політологія: сучасні терміни і поняття. Короткий навчальний словник-довідник для студентів ВНЗ I-IV рівнів акредитації. 4-те видання, виправлене і доповнене / укладач В. М. Піча, наук. редакція Л.Д. Климанської, Я.Б. Турчин, Н. М. Хоми. Львів: Новий Світ–2000, 2015. 516 с.
23. Регіональні політичні еліти в Україні: аналіз літератури з проблеми та характеристика емпіричної бази для вивчення феномену (кінець 1991-2018 рр.): [колект. монографія] / за ред. М. С. Кармазіної; НАН України, Ін-т політ. і етнополіт. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. Київ: ІПіЕНД ім. НАН України, 2019. 263 с.
24. Сучасний політичний дискурс з проблеми багатополосної реструктуризації сучасного світу: монографія / за заг. ред. З. Самчука. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 400 с.
25. Шайгородський Ю. Ж. Ціннісні та міфологічні детермінанти політичної поведінки. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 22:*

Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. 2019. Вип. 26. С. 3–10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_022_2019_26_3

26. Шляхтун П. П. Політологічний термінологічний словник / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ: Київський університет, 2015. 543 с.

27. Emanuele V. Class cleavage electoral structuring in Western Europe (1871–2020). *European Journal of Political Research*. 2024. Volume 63. Issue 2. P. 556–578. URL: <https://ejpr.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1475-6765.12608>

28. Carothers T. Democracy Assistance: Political vs. Developmental? *Journal of Democracy*. 2009. Volume 20. Number 1. P. 5–19. URL: <https://www.journalofdemocracy.org/articles/democracy-assistance-political-vs-developmental/>

29. Merkel W., Croissant A. Conclusion: Good and Defective Democracies. *Democratization*. 2004. Vol. 11. No. 5. P. 199–213. URL: https://www.wzb.eu/system/files/docs/sv/iuk/conclusion_good_and_defective_democracies.pdf

30. The Oxford handbook of political theory. Oxford – New York: Oxford University Press, 2006. 883 p. URL: https://archive.org/details/oxfordhandbookof0000unse_z119

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. URL: <https://ipiend.gov.ua/>

2. Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника. URL: <http://www.lsl.lviv.ua/index.php/uk/golovna2/>

3. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: www.nbuv.gov.ua

4. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. URL: <http://www.nplu.org/>

5. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua/>

6. Політологія: онлайн-бібліотека. URL: <http://politics.ellib.org.ua/>

7. Український незалежний центр політичних досліджень. URL: <http://www.ucipr.org.ua/ua/publikatsii>

8. Український центр економічних та політичних досліджень імені О. Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/>

9. Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. URL: <https://dif.org.ua/>

10. European Consortium for Political Research (ECPR). URL: <https://ejpr.onlinelibrary.wiley.com/>